

мента. Сделан акцент на развитии индивидуальности, творческого самовыражения студента в процессе трактовки музыкального произведения.

Ключевые слова: индивидуальность, фортепианное исполнительство, личностные и профессиональные качества музыканта, творческое самовыражение, трактовка музыкального произведения.

The article analyses the process of future Music teacher training, highlights psychological and pedagogical aspects of teacher's successful activity on the example of arrangement of study process in the musical instrument course. It focuses on the development of individuality, student's creative self-expression in the process of interpretation of the piece of music.

Key words: individuality, piano performance, musician's personal and professional qualities, creative self-expression, interpretation of the piece of music.

УДК 378:78.036.9

Ланіна Т.О.,

викладач кафедри академічного та естрадного вокалу

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ДЖАЗОВИХ ВОКАЛІСТІВ У МУЗИЧНИХ ШКОЛАХ

Учні музичних шкіл виявляють нестійкі знання критеріїв оцінки явищ музичної культури минулого і сьогодення. Джазова музика може бути ефективно використана у процесі музичного виховання, виступаючи оновлюючим матеріалом і сполучною ланкою між інтересами учнів, що вже сформувалися, і тими, які бажано виховати.

Ключові слова: співаки-початківці, естрадно-джазове виконання, естрадно-джазове мистецтво, академічне музичне мистецтво, джазовий стиль.

Основна концепція музичної освіти в дитячих музичних школах спирається на вивчення світової академічної музики і повністю виключає джазове та естрадне спрямування у процесі навчання музикантів-початківців. Можна зазначити, що музично-освітня система базується на тому, що учні в ДМШ не мають попередніх музичних знань та власного музичного досвіду. У зв'язку з цим перед музичною школою стоїть завдання не лише якісного

перетворення стихійно і неконтрольовано сформованих музичних інтересів співаків-початківців, але і знайомства їх з усім спектром жанрів і репертуарних напрямів джазового мистецтва в цілому. Виникає необхідність використання всього музично-педагогічного потенціалу цього виду мистецтва, формування у співаків цілісного уявлення про явища сучасного музичного життя і підготовки їх до сприйняття серйозної музики.

Аналіз існуючої навчально-методичної літератури з навчання співу в ДМШ показав, що нині у вітчизняній системі музичної освіти незаслужено забуті джазові корені, а також майже повністю відсутні теоретичні й методичні рекомендації щодо навчання основам джазового виконання. Як і в усій вітчизняній музично-освітній системі, в методиці і практиці співу нині переважає традиція академічного виконання, що суперечить музичним смакам і перевагам співаків-початківців. Цим визначається актуальність обраної для розгляду теми.

У сучасній музичній освіті знайомство початківців-музикантів з джазовим мистецтвом може бути цінним учбовим матеріалом, який сприятиме рішенню актуальних загальнопедагогічних, загальноестетичних і спеціальних завдань, як-от: формування музичних смаків і потреб учнів, підготовка до сприйняття складнішої та серйознішої музики, розкриття творчо-імпровізаційного потенціалу. Ці завдання не лише доповнюють і розширюють зміст дитячої музичної освіти, але й сприяють активізації та новизні навчального процесу.

Виходячи зі сказаного, представляється можливим і актуальним оновлення і розширення змістовної частини сучасної загальної музичної освіти шляхом введення в її контекст розділу з навчання музикантів-початківців основам джазового виконання і знайомства їх з особливостями становлення і розвитку джазового мистецтва в цілому, що відповідає реальним потребам суспільно-музичної практики.

Процес навчання співаків-початківців основам естрадно-джазового виконання буде ефективним за умови урахування:

— музично-педагогічного потенціалу професійного естрадно-джазового мистецтва, усього спектра його жанрів і репертуарних напрямів, а також специфіки цього виду джазового виконання в цілому;

— психологічних особливостей учнів і специфіки початкового етапу освоєння співу;

— усього арсеналу музично-виражальних можливостей голосу, що сприяє виявленню особливостей естрадно-джазового мистецтва, формування інтересу до навчання, що розширює виконавські можливості учнів, збагачує їх представлення у багатогранному світі музики.

Як свідчить практика, у сучасному суспільстві формування музичних смаків і переваг у підростаючого покоління відбувається задовго до початку систематичних занять музикою і орієнтоване не стільки на традиційне академічне музичне мистецтво, сприйняттю якого повинна передувати спеціальна музична підготовка, скільки на масове розважальне музичне мистецтво нерідко низького професійного рівня, що стало частиною молодіжної субкультури, що спирається на комерціалізовану шоу-індустрію. Вказана тенденція у формуванні первинного музичного досвіду дітей характеризується стихійністю і неконтрольованістю, відбувається поза стінами музичної школи, що пояснюється переважанням цього виду музичного мистецтва в музичному житті і засобах масової комунікації сучасного українського суспільства.

Розвиток духовності і культури народу — пріоритетний напрям політики української держави. Основний шлях вирішення цього питання — естетичне виховання дітей. У системі музичного виховання підростаючого покоління важливу роль відіграють початкові спеціалізовані учбові заклади — дитячі школи естетичного виховання. Вони формують світогляд, професійну майстерність молодих музикантів, здійснюють підготовку найбільш обдарованих учнів до вступу в навчальні заклади культури і мистецтв I–II рівнів акредитації.

Основною формою навчальної і виховної роботи в ДМШ є урок спеціальності. Роль педагога в навчальному процесі багатогранна, від його майстерності і рівня професіоналізму залежить виховання майбутнього музиканта. Проте складність і тривалість процесу виховання художнього мислення музиканта, необхідність передачі учням складного контексту знань і вироблення у них цілої низки навичок вимагають від педагога-вокаліста широкої освіченості, обізнаності щодо останніх досягнень науки про голос і вокальної педагогіки.

Знайомство з вокальною літературою багато в чому вносить ясність у практичну роботу, допомагає розібратися в тих складнощах, які виникають на заняттях з учнями. Велику роль у розвитку і вихованні учнів відіграє встановлення творчого контакту, створення творчої атмосфери на заняттях.

Сферу естрадно-джазового мистецтва, технологію виконання, її історико-мистецтвознавчу та педагогічну проблематику вивчали І.М. Бриль, В.Д. Конен, Е.М. Кузнецов, Е.В. Овчиніков, О.С. Саульський, Б.К. Штейнпресс, Ю.Н. Чугунов. При усій цінності опублікованих праць не можна не відмітити, що існує велике поле для дослідження проблем естрадно-джазової освіти.

Із стрімким темпом науково-технічного розвитку і широким поширенням аудіо-технічних засобів у ХХ ст. пов'язана поява індустрії розваг, яка використовує специфічні властивості музики в комерційних цілях. Відтак масове поширення розважальної музики з кожним роком посилюється, і на даний час за обсягом поширення і споживання саме розважальна, малозмістовна музика переважає над усіма іншими стилями, у тому числі і над академічним мистецтвом. У результаті цього музика в житті суспільства набуває переважно фонової, обслуговуючої функції, її призначення — задовольняти запити публіки, потреби людини в дозвіллі, розвазі. Легкий жанр стає своєрідним оформленням життєвих ситуацій, необхідним звуковим фоном, на якому і відбувається стихійне, неконтрольоване формування музичного досвіду, сприйняття і смаку дітей.

Для оптимальної організації джазового навчання в ДМШ потрібні спеціальні методики, що характеризуються системністю, цілісністю, органічним включенням в процес академічної музичної освіти. У вітчизняній педагогіці прикладів створення комплексних методик навчання із залученням засобів джазу в циклі традиційних музично-теоретичних дисциплін ДМШ ще не було.

Джазовий стиль має широкий спектр специфічних можливостей у сфері музичної мови, які можуть бути ефективно використані в музично-теоретичному навчанні ДМШ не лише в цілях розширення знань учнів про музику ХХ ст. і збагачення рухового, сенсорного і комунікативного музичного досвіду дитини, але також для розвитку гармонійного, мелодійного, тембрового слуху, почуття метро ритму, творчих здібностей і навичок практичної імпровізації [3].

Специфіка естрадно-джазового виконання вимагає виключно хорошого володіння голосом, уміння професійно імпровізувати, знання манери виконання естрадно-джазової, рок- і поп-музики, володіння великим числом прийомів виконання та особливими специфічними штрихами звуковідтворення, наявності розвиненого гармонійного і мелодійного слуху, гарної пам'яті, швидкого мислення, творчого потенціалу фантазії, досвіду переспіву великої кількості різноманітних творів естрадно-джазової музики та багато іншого.

Володіння імпровізацією і уміння творчо обробляти музичний матеріал — обов'язкові умови цієї освіти. Уміти вигадати соло, нестандартно розвивати метроритмічну основу твору, наповнювати процес музичного розвитку увесь час новим драматургічним змістом, розуміти логіку загального розвитку музично-художнього образу і при цьому переконливо користуватися усіма засобами музичної виразності — ось те, що відрізняє якість освіченого естрадно-джазового, рок- і поп-музиканта, співака від суто академічного співака і усієї специфіки академічної освіти, широко і традиційно розвинутої в Україні.

Останнім часом інтерес до професійного джазового співу значно збільшився, проте питання про його методичне підґрунтя залишається відкритим. Найбільш актуальною є та частина цього питання, яка пов'язана із початковим етапом вокального виховання майбутніх співаків джазу. Очевидно, що розв'язання цього питання слід шукати у специфічності виконавських завдань джазового вокаліста, які пов'язані із властивостями пісенних стилістичних вимог. Проаналізуємо найбільш яскраві якості вокально-джазового виконавства порівняно з академічним.

Так, в академічному співі небажаною є надто велика вібрація звуку, що псує сприйняття його основного тону. В джазовому співі вібрація звуку — це один з основних засобів виразності, який надає інтонуванню особливої експресії; причому інтервал вібрато у джазі може змінюватись.

В академічному співі неприпустимі так звані носові звуки. У джазовому ж співі такий прийом є можливим і досить часто використовується. Наприклад, джазовий співак може уривок пісні або навіть всю пісню виконати саме таким носовим звуком, імітуючи тембр саксофона чи труби із сурдиною.

У джазовому виконавстві співак може впроваджувати тембральне забарвлення, яке, на його думку, найкраще передає зміст твору. Темброва шкала джазового співу дуже різноманітна і охоплює значний діапазон варіювання (наприклад, хриплий, носовий, горловий, глухий тощо).

В академічній вокальній педагогіці не допускаються неточні моменти початку та закінчення фрази. Відносно джазу ми можемо зауважити, що точний вступ та закінчення музичних фраз небажані. Вся метроритмічна структура джазу побудована на постійних відхиленнях від точної ритмічної пульсації (насамперед це випередження долей метра).

Джазове мистецтво є образно-інтонаційним, тож важливо, щоб учень від самого початку навчання розумів цю образну мову. Тому мета комплексного застосування виражальних засобів спрямована на те, щоб учень з першого моменту співу умів поєднувати два етапи роботи — технічний та образно-художній.

Джазовий вокал визначається індивідуальними якостями співака (музиканта), як-от: джазова манера виконання, характерні вокальні тембри, унікальні тональні якості, джазове фразування, джазова «атака». З часом у процесі розвитку джазової музики вокалісти все частіше намагалися наслідувати у своїх імпровізаціях інструменталістів, що найяскравіше виявилось у манері так званого скет-співу, який спочатку не був безпосередньо частиною джазу [3].

Основною у виконанні джазу є імпровізація, без якої він просто не може існувати. Взагалі імпровізація заснована на розумінні гармонійних послідовностей, здатності застосовувати на їх основі найрізноманітніші ритми і мелодії. Джазовий вокаліст по ходу імпровізації повинен ніби копіювати звучання інструментів з джазбенду. Тому зрозумілими стають дуже строгі вимоги до вокальних здібностей джазового співака. Голос має бути дуже рухливим, уміти з легкістю імітувати партію одного інструмента, інтонувати іноді дуже швидко. Тому імпровізувати у вокальних вправах потрібно вже на початку навчання співу.

Отже, на основі вивчення історико-теоретичної, культурологічної, педагогічної і науково-методичної літератури можемо стверджувати, що можливість і необхідність навчання співаків основам джазового виконання є обґрунтованою і зумовленою осо-

близькостями історичного розвитку джазу і тенденціями в сучасній суспільно-музичній практиці, що формує музичні смаки і переваги учнів.

Зміст навчального процесу має сприяти отриманню досвіду емоційно-ціннісного ставлення до кращих зразків джазового мистецтва, оволодінню знаннями з історії і теорії естрадно-джазового виконання в цілому, джазовими музично-виконавськими вміннями і навичками, отриманню досвіду творчої діяльності на основі оволодіння імпровізаційною майстерністю. Використання усього музично-педагогічного потенціалу професійного джазового мистецтва у поєднанні з класичною музикою, урахування специфіки початкового етапу навчання відповідно до психологічних особливостей учнів, використання музично-образотворчих можливостей голосу забезпечує ефективність засвоєння співаком-початківцем основ естрадно-джазового виконавства.

Джерела

1. Бриль И. Практический курс джазовой импровизации [Ноты] для ф-п : учеб. пособ. / И. Бриль ; ред. Ю.Н. Холопова. — М. : Сов. композитор, 1979. — 112 с.
2. Дмитрієв Л.Б. Основы вокальной методики / Л.Б. Дмитрієв. — М., 1968.
3. Карягина А.В. Джазовый вокал : практ. пособ. для начинающих / А.В. Карягина. — СПб. : Лань, 2008. — 57 с.
4. Конен В.Д. Рождение джаза / В.Д. Конен. — 2-е изд. — М. : Сов. композитор, 1990. — 320 с.
5. Малініна Є.М. Вокальне виховання дітей / Є.М. Малініна ; ред. В.М. Морозова. — Л. : Музика, 1967.
6. Чугунов Ю. Гармония в джазе : учеб.-метод. пособ. / Ю. Чугунов. — М. : Сов. композитор, 1988. — 152 с.

Ученики музикальних шкіл демонструють неустойчиві знання критеріїв оцінки явлень музикальної культури прошлого і настоящего. Джазова музика може бути ефективно використана в процесі музикального виховання, виступаючи оновлюючим матеріалом і зв'язуючим ланкою між інтересами учнів, які вже сформувалися, і теми, яку бажано сформувати.

Ключевые слова: начинающие певцы, эстрадно-джазовое исполнение, эстрадно-джазовое искусство, академическое музыкальное искусство, джазовый стиль.

Students of music schools demonstrate poor knowledge of criteria for value of music culture of the past and present. Jazz music can be used effectively in the process of musical education, acting as renewed material and link between the interests of formed students, and those which need to be developed.

Key words: beginner singers, pop-jazz performance, pop-jazz art, academic music art, jazz style.

УДК 37.091.3:7 «20»

Ляшенко О.Д.,

*доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук*

ІНКЛЮЗИВНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ІННОВАЦІЙНА ПРОБЛЕМА ХХІ ст.

Стаття спрямована на усвідомлення проблеми, що існує в системі інклюзивної освіти і пов'язана з мистецьким розвитком дітей. Розглядаються роботи педагогів, психологів, психіатрів, в яких об'єктом досліджень є діти з особливими освітніми потребами. Окреслені перспективи мистецького розвитку таких дітей.

Ключові слова: інклюзивна освіта, діти із затримкою психічного розвитку, мистецький розвиток, розумова та духовно-емоційна діяльність.

Постановка проблеми. Модернізація системи освіти в Україні, яка відбувається в останні роки, насамперед пов'язана зі змінами у змісті шкільного інклюзивного навчання. Тут звертається увага на психічний та фізичний стан здоров'я учнів, усунення перевантажень, стимулювання досягнень дітей у різних сферах діяльності, забезпечення їхнього соціально-педагогічного захисту. Позитивним у системі освіти є те, що створюється рівний доступ до якісної освіти, стає можливим здійснення вибору навчального закладу та навчальної програми відповідно до особливостей дитини.

Незважаючи на різноманітні позитивні зміни в системі інклюзивного навчання, є потреба звернути увагу на деякі аспекти: